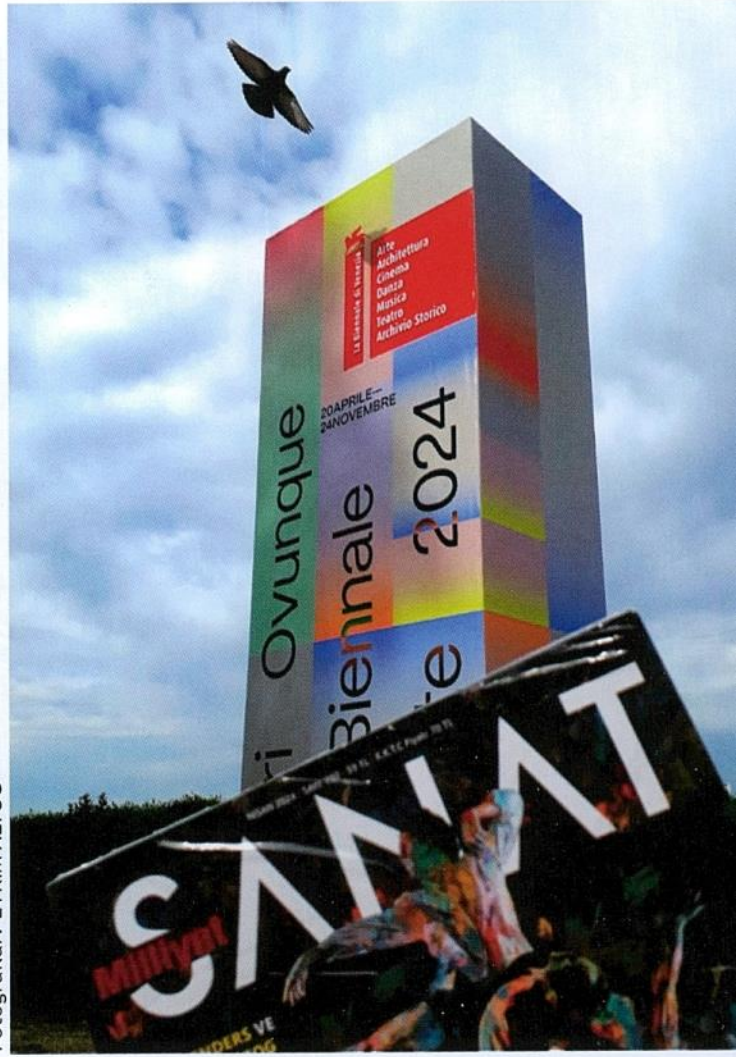

Arsenale bölgesindeki 'The Swatch Art Peace Hotel sergisinde, Çinli sanatçı Jiannan Wu'nun "Cheers" adlı eseri de dikkat çekti.

Milliyet Sanat, Giardini ve Arsenale alanlarında bulunan ulusal pavilyonları okurları için turlayarak izlenimlerini aktardı.

Fotoğraflar: EVRİM ALTUĞ

Protesto ve sloganlar eşliğinde 60. Venedik Bienali

EVİRİM ALTUĞ

evrimaltug@gmail.com

Milliyet Sanat, Adriano Pedrosa'nın küratörlüğünü üstlendiği, 87 ülkenin temsil edildiği 60. Venedik Bienali'nde. Türkiye sanat tarihinin kadın emekçilerinin resmigeçit yaptığı 'Yabancılar Her Yerde' temalı bienalde slogan ve eylem çağrıları gözlerden kaçmıyor.

60 'ıncı Uluslararası Venedik Bienali, 'Yabancılar Her Yerde' önermesi ile kapılarını açtı. Milliyet Sanat da duruma 'yabancı kalmamak' adına 20 Nisan'da resmen başlayan ve insanlığın resmî ve gayri resmî hafızası ile giriştiği bu 87 ülke bayraklı küresel 'gösteri'yi yerinde izlemek için oradaydı. Biena-

lin bu yılki küratörü bize hiç yabancı olmayan Adriano Pedrosa'ydı. Bienal tarihinin Güney Amerika kökenli ilk küratörü Pedrosa, 2011'de Jens Hoffman ile düzenlediği "İsimsiz" başlıklı 12.Uluslararası İstanbul Bienali'nden hatırmızdaydı.

Pedrosa, resmî afişinde Türkçe 'yabancı' kelimesinin de

Filistin'le dayanışma inisiyatiflerinin slogan ve posterlerinin veya Ukrayna'nın kendine özgü 'korugan' pavyonu ile sanat direnişinin yeri hep Venedik sokakları oldu.

seçildiği bienalde bu empatik selâmının dokusunu da dünyanın tüm azınlıklarının ürettiği çoğulluğun isyankâr büyüyle saptadı. Ana sergiyi başarılı bir şekilde, vicdanı rehberliğinde inşa eden küratör tüm bayrak direkleri, sanat tarihi kanonları ve menfaatçi piyasa kulisleriyle, müzelerin itibar ve ihbar katalogları ile boy ölçüştü.

Öyle ki sergide Frida Kahlo'yla 2000'lerin Ortadoğu'sunun queer sanat neferleri ya da Lübnan'ın sanat ikonu, yakın zamanda yitirdiğimiz ve bienal tarihinde ilk kez izlenen şair, ressam Etel Adnan ile Türkiye'den Galerî Zilberman'ın temsilcisi olduğu performans, video ve görsel sanatlar ustası Isaac Chong Wai gibi nice neslin temsilcisi yan yanaydı.

Türkiye bienalin tüm saflarında

Bienalde bu yılın 'Yaşam Boyu Başarı' Altın Aslan Özel Ödülü'ne değer isimlerden biri, 1895'te başlayan etkinlik tarihinde yine ilk kez yapıtlarıyla yer alan Nil Yalter'di. 1938 Kahire doğumlu Yalter, ödülü İtalya doğumlu Brezilyalı sanatçı Anna Maria Maiolino ile paylaştı.

Yalter'in 1973 tarihli "Topak Ev"i ve ilhamını Nâzım'ın dizelerinden alan "Gurbetlik Zor Zanaat" isimli (1983-2024) çalışmaları, bienalin Giardini'deki 'Nucleo Contemporaneo' temalı ana sergi alanında, daha ilk günden kapıda bekleyen binlerce ziyaretçiyi kucakladı. Türkiye'de Galerist tarafından temsil edilen Yalter, yine Giardini'deki bienal ana sergisinin 'Nucleo Storico: Portreler' birimindeki "Pink Tension" (1965) adlı yağlıboya soyutlaması ile bizi karşılıyordu.

Türkiye'den Venedik'e, Venedik'ten dünyaya armağan

**NO
DEATH
IN VENICE**
**NO TO THE
GENOCIDE
PAVILION**
#ANGA

Giardini'de ABD pavyonu büyük ilgi görürken her yer protesto afişleriyle doldu.

'portreler' bununla kalmadı: 24 Kasım'a kadar sürecek bienalde yine Galerist'in temsil ettiği 'Topyekün Sanat' hazinemiz Semih Berksoy (1910-2004), "Anem Ressam Fatma Saime" isimli yapıtıyla (1965) bienaldeki 'Nucleo Storico: Portreler' alanında, sanat dünyasının karşısına çıktı.

Buna ek olarak, Büyükadalı geometrik soyutlama tılsımı, Ürdün'de hayata veda etmiş Fahrnelissa Zeid (1901- 1991) "İsimsiz" (1965) kaleydeskopik manzarasıyla bienal tarihinde yine ilk kez sergilenen, dünyaya mal olmuş bir diğer kültür hazinesi oldu.

Bitmedi: Pedrosa'nın Venedik Bienali'nde seçtiği sanatçılardan bir diğeri Güneş Terkol'du. 1981 doğumlu sanatçı, serginin yine 'Nucleo Contemporaneo' adlı 'önsöz'ünde, Venedik'in tüm ötekileştirmelere direnişçi manzarasının dikişlerini yüreğiyle, kolektif emeğiyle sağlamaştıran bir diğeri özgün sanatçı olarak tarihe geçti.

Venedik'te Türkiye Pavyonu

Ve elbette, yarım asırlık deneyimiyle Gülsün Karamustafa. "Oyuk ve Kırık Dökük: Bir Dünya Hali" sergisi, bilimum zerre, imge, cüsse ve renkler ile ruhanî seviyenin oynak zaman ve bitkin mekân içinde, nice mimari ve renksel katmanla filizli, buruk ve dobra bir anlam dramaturjisi yarattı. Arsenale'de heybetiyle kendine mahpus bu ödünç, katı mekânda havalandırmaya çıkmış renk çığlıkları, birer cennet yumağı gibi işleyen bu acil, adil, mahrem unsurlar, kişisel hafıza ve kurumsal tarihin birbirlerine çarpa yıkıla, aynı anda nasıl hem heybetli, hem de aciz olabileceğini bir daha ispatladı.

Sanatçının sergisine ait İKSV ve SAHA işbirliğinde basılan, Esen Karol tasarımı iki ciltlik özel yayın ise Vene-

Venedik Bienali ile Türkiye sanat tarihinin bağlantıları bu yıl gözle görülür seviyede yüksekti.

Küratör Adriano Pedrosa, Nil Yalter ve Bienal Başkanı Pietrangelo Buttafuoco.
Fotoğraf: Jacopo Salvi-La Biennale

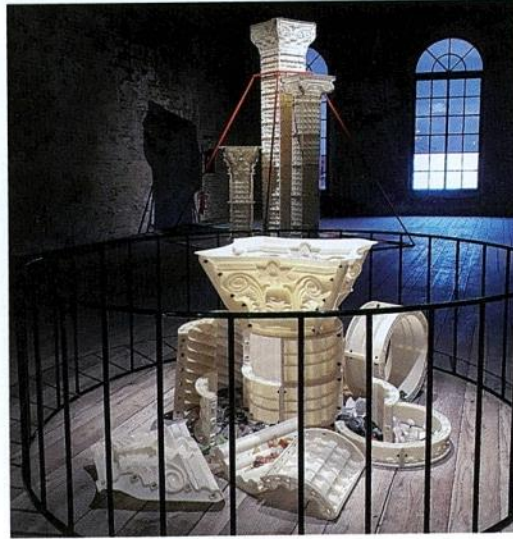
dik'teki gösterinin 'libretto'su gibi işleyerek etkinliğe adeta retrospektif deşifreler kattı. Övünçle tekrarlamalı: Venedik Bienali ile Türkiye'nin bağlantıları bu yıl gözle görülür seviyede yüksekti. Küratör Pedrosa'ya da teşekkürü borç bilmeli. Zira çağdaş Türkiye sanat tarihinin dünyaya mal olan yansımasını, ülke sanat tarihinin yaratıcı kadın emeği ve ifade özgürlüğünün o direnişçi bereketiyle, bir hediye gibi hepimiz nezdinde yeniden tabir etti.

Türk-Alman sürprizi

Venedik Bienali ile Türkiye'nin ilişkisi Giardini'deki arka kapısında, girişinde kuyrukların olduğu Almanya Pavyonu ile de kendini ayrıca belli etti. Pavyonun ön cephe sütunları üzerinde 'Germania' izlerini koruyan tarihi mimari dokulu kütlesinden 'kusan heyelan' düzenlemesi, pavyona yönelik dikkati dinamitleyen en önemli etkendi. Arkada, küçük bir eşik-kapıdan girilen 'Eşikler' (Thresholds) temalı, altı sanatçının emeğini farklı anlatı ve disiplinlerle iki mekânda keşiştiren serginin küratörlüğünü, Baden-Baden Sanat Merkezi'nin Türkiye asıllı Alman Direktörü Çağla İlk üstlenmişti. İlk'in 'Eşikler' sergisinin kavramsal çerçevesi, şu sözlerle açıyordu: "Her an, yitip giden geçmiş ve belirsiz bir gelecek arasındaki bir eşiktir..."

Geçmişle baş başa kalan dünya(-lar)

60. Venedik Bienali'nin 'En İyi Uluslararası Pavyon' ödüllü Avustralya Pavyonu ise, 20 Nisan'daki ödül töreninde bu

İKSİ ve BüroSarıgedik imzalı Gülsün Karamustafa sergisi.

kaçmadı. Venedik, ilacını kendi zehrinden çıkardı. Filistin'le dayanışma inisiyatiflerinin slogan, anons ve posterlerinin, Risk Altındaki Sanatçılar'ın kendi pavyonları ile Palazzo Zorzi'deki çabaları veya Ukrayna'nın kendine özgü 'korugan' temalı pavyonu ile sanatın direnişinin yeri, yine hep Venedik sokakları oldu. Ekmeğini hayalden çıkararak, suyunu hakikatten içen bu hayırlı karmaşada, kayıp sanat eserleri için duvarlara bile ilanlar asılırken, 'Soykırım Değil Sanat Kolektifi' de QR kodlarıyla sokakta kendi direniş noktalarını virgüller ve ünlemlere, üç noktalara dönüştürmekle meşguldü. Bunun gibi, Venedik'in dar geçitleri ayrıca, 'Sanatın Geleceği Nedir?' diye soran 'Filistin Pavyonu'nun nefes almasına ya da 'Venedik'te Ölüm Yok/Soykırım Pavyonu'na Hayır' diyen ANGA kolektifinin protestosuna da yuva oldu. **MS**

60. Venedik Bienali, <https://www.labiennale.org>
Bitiş tarihi: 24 Kasım 2024

ödül ve müjdeyi alır almaz, sağanak yağmurda pavyon kapısında biriken yüzlerce meraklıya adres oldu. Karanlığın ürettiği sabır ve empatik aydınlıkla beslenen, aynı anda hem saygılı hem de ağır yüklü bir bellek anıtına bürünen, küratör Ellie Buttrose imzalı "Kith ile Kin" isimli çalışma, sanatçı Archie Moore imzasını taşıyordu. Eserde, dünya tarihinden öyle veya böyle silinmiş binlerce insanın, sanatçının tabiri ile 'İlk Milletler'in köklerine kavramsal, sosyolojik ve ahlâki bir yolculuk söz konusuydu. Bir havuzla dokunulmaz kılınan yüzlerce metrekarelik geometrik peyzajda irili ufaklı 10 binlerce resmî evrakın ardında, duvarlarda bir tür duman - manzaraya dönüşen soyağaçlarındaki binlerce kişinin 'hayaleti' eserin başrolündeydi. Sanatçının aylarca tebeşirle kara duvarlara işlediği bu dev karakterler bulutu, bu aile ağacı yaprakları, geçmişin fikir, köken ve anı külleriyle bizi yüzleştiren devasa bir mitingin de dilsiz sözcüleri haline gelmişti.

Sokakların Venedik Bienali

Ama durum böyle iken, her bienalde olduğu gibi bu kez de Venedik'e serpilene onlarca alternatif ulusal, tematik ve kişisel sergi, elbet gözden